

A KÖRNYEZETISMERETI TANULMÁNYI SÉTA ÉRTÉKESÍTÉSE OKTATÓ-NEVELŐ MUNKÁBAN

A tantervi Utasítás első bekezdése e tantárgy központi szerepét hangsúlyozza az 1–4. osztály oktató-nevelő munkájában. A környezetismeret tanulmányi sétéival, kirándulásaival a legközvetlenebb kapcsolatot teremti meg a tanuló és a környező természeti, társadalmi valóság között.

Ennek a tantárgynak a bevezetése vegyes érzelmeket keltett a kartársakban. Aki azonban már átesett az első kirándulás és az első órák szervezési nehézségein, hamarosan meggyőződik a környezetismeret központi szerepéről. A gyakorló iskola 4. osztályában a tanítójelöltek kedvéért már a környezetismeret bevezetése előtt is tartottunk ilyen órát tanulmányi sétával egybekötve. A vas (az öntött vasból és acélból készült tárgyak tulajdonságai) volt a tanítás anyaga. Ezzel kapcsolatban meglátogattuk Szeged egyik legnagyobb edényboltját a Lenin körút és a Kossuth Lajos sugárút sarkán. Mivel januárban esedékes ennek az anyagnak a tanítása, gyakorlati tapasztalataimmal szeretnék hozzájárulni a tanulmányi séta megszervezéséhez és a sikeres tanításhoz.

A nevelő előre tájékozódik, mi mindent tud a kirándulás színhelyén megmutatni a tanulóknak. Miért szükséges ez? A szóban forgó boltban pl. 6000 féle árut tartanak nyilván. A boltvezető szeretne mindent megmutatni, a tanulók pedig mindenre kíváncsiak. Ilyen tökéletes egyetértésben a tanító egyedül marad azzal az elhatározásával, hogy az öntöttvas és az acél tulajdonságairól fog szemléleti anyagot nyújtani. Mindent nem nézhetünk meg, a rendelkezésre álló idő kevés ehhez. Egyébként is felületes lenne a megfigyelés, amelyre nem lehetne építeni. Ha előre megbeszéljük a vezetővel, hogy öntött vasból és acélból készült tárgyakat (kályhákat, szerszámokat, késeket stb.) mutasson és hogy a rozsdásodás elleni védekezés módjait szeretnénk látni, akkor egy óra elegendő célunk elérésére. Alkalom nyílik az alumínium és vasedények összehasonlítására is mind a minőség, mind az ár tekintetében.

Miután így előre meghatároztuk a tanulmányi séta anyagát, a tanulókat is gondosan elkészítjük. A III–IV. osztályban már használunk megfigyelési vagy jegyzetfüzetet. A megfigyelésre az életkori sajátosságoknak megfelelően szempontokat adunk. Hívjuk fel a tanulók figyelmét, hogy kérdezzenek, és jegyezzenek fel számadatokat! Elsősorban az árak iránt érdeklődjenek, de jól tudni a tejeskannák, üstök, zsírosbödönök úrtartalmát, a forgalom számadatait is, mert ezeknek a segítségével számtanpéldát lehet majd szerkeszteni. Fogalmazásóráikhoz érdekes témákat szerezhetünk: elképzeltetik a tanulók, mi lesz a kályha, a zsírosbödön vagy más tárgy sorsa, ha valaki megvásárolja. Arról is lehet majd írni, hogyan történik a vásárlás, hogyan kell gondozni az alumíniumedényeket stb. Nyelvtanórán a ragos főnevek helyesírásának gyakorlására felhasználhatjuk majd a látott áruk nevét. Írásórán pedig szópéldák gyűjtésekor hasznosíthatják feljegyzéseiket. Rajzoltathatunk edényformákat, készíthetnek tematikus rajzot. Ha tehát a tanulók nyitott szemmel járnak, érdeklődéssel figyelik a magyarázatot, ügyesen, lényegyet látóan jegyeznek, a tanulmányi séta egy-két órája oktató-nevelő munkánkban bőségesen kamatoztatható.

Arra gondosan ügyeljünk, a környezetismeretóra lehetőség szerint minél hamarabb kövesse a tanulmányi sétát, hogy az emlékek el ne halványodjanak. A sok benyomásból ki kell válogatnunk az általánosításához szükséges lényegyet. Mutassunk be például egy lyukas zománcozott vasedényt. Beszéljük meg, milyen most, milyen lehetett? Hogyan lyukadt ki? Mitől pattant meg a zománc? Ha lehetséges a rozsdá helyét vizsgáljuk meg nagyítóval. Tanítsuk meg a gyerekeket arra, hogy – a gyári rozsdá elleni

védekezésen túl — miként akadályozhatjuk meg a rozsdásodást. (Vigyázva rakjuk az edényt ide-oda, hogy le ne essen, és tisztán tartjuk.) Ébresszünk esztétikai érzelmeket használati tárgyaitól! Sok-sok lehetőség adódik így a nevelési terv követelményeinek megvalósítására.

Horváth Rózsa



„KÁRTYAJÁTÉK”

A fogalmazás tanításának jelentékeny részt kell vállalnia a *nevelési feladatok* megvalósításából, a gyermek tudatának alakításából, érzelmeinek, magatartásának formálásából.

Témaválasztáskor fel kell használjunk a gyermekközösség, a kisdobosok sokszínű életét. (Tantervi Utasítás 49. o.)

A sok feladat közül kettőt szeretnék kiragadni:

- a) a lényeges és lényegtelen mozzanatok megkülönböztetése,
- b) a fejlődés megláttatása.

A III. osztály fogalmazás anyagában jelentős helyet foglal el az *elbeszélés*. Követelmény, hogy a III. o. végéig — közös előkészület alapján — a tanulók szóban és írásban értelmesen tudjanak eseményeket elmondani. A fogalmazás befejező gondolata a gyermek saját véleménye.

Az elbeszélő fogalmazások készítésének elemi ismeretei c. témakör lezárása előtt biztosítanunk kell egy-két olyan órát, amelyen az elsajátított ismeretek alkalmazását gyakoroltatjuk.

Az alábbi elgondolásomban az a törekvés vezetett, hogy a gyermekek, a gyermekközösség sokszínű életét felhasználva élményszerűbbé, érdekesebbé tegyem a fogalmazás gyakorlását.

Elgondolásomat „Kártyajáték”-nak neveztem el, mert az eljárás hasonlít a kártyajáték fogásaihoz. Tanítványaim hamar megkedvelték. Ez a módszer természetesen nem lehet általános.

Az óra didaktikai feladatát a gondolatok elrendezése, rokon értelmű igék és mondatfajták alkalmazása a fogalmazások pontosabbá és kifejezőbbé tételére, szóbeli gyakorlatok összefüggő alkalmazása képezte.

Felmutatom a négy képet, és jelzem az óra célját:

Pajtások! Kártyajátékot játszunk! Lehet választani egy képet. Kiválasztás után szóbeli fogalmazást készítünk a képekről.

